

Asmild Naturområde

og dens hjemland. Det skal give den besøgende i Nordisk Park en hilsen fra de nordiske lande. I parken står et par store træskulpturer med motiver fra den nordiske mytologi, »Tors Vogn« og »Odins Tronstol«, udført af Søren Brynjolf og Sten Hermansen. Endvidere er der en »musikalsk legeplads« og en norsk bjælkehytte. Parkens vartegn er lavet af kunstneren Jørgen Glud, der har brugt Domkirkens to tårne som inspiration. Som et kæmpe »N« står skulpturen, som et symbol for den nordiske tanke og markerer indgangen til området.

FORSTBOTANISK HAVE

Er anlagt af Hedeselskabet i begyndelsen af 1900-tallet for at undersøge, hvorledes jordbund og klima i Jylland påvirkede udenlandske nåletræer, hvoraf mange viste sig at kunne vokse i Danmark. På området vokser ca. 200 arter nåletræer og buske fra hele kloden. Mellem Forstbotanisk Have og Søndersø anlagde Viborg Kommune i 1991 »Den danske Samling«, som består af danske løvfældende træer og buske.

AMTMANDENS BRO

Broen blev bygget i 1912, og med broen kunne turen rundt om Søndersø gøres kortere og smukkere. Broen hedder Amtmandsbroen, fordi den er skænket af Rowland Howard Grøn, som var stiftsamtmand i Viborg fra 1911 til 1921.

KLOSTERMARKEN

Klostermarken var i mange år øvelsesplads for Prinsens Livregiment og benævntes dengang »Asmild øvelsesterræn«. Arealet blev overtaget af Skov- og Naturstyrelsen i 2001 og drives i dag som en kombination af urørte arealer og slåning med varierende hyppighed. Øst for Broddingbjerg afgræsses et overdrevsareal med kreaturer, og længere mod syd afgræsser får et kombineret statsligt og privat lyngareal. Den sydligste del af arealet er dækket af skov, som hænger sammen med Viborg Kommunes skovarealer ved Bruunshåb.

I området ligger en række vandhuller, f.eks. den temmelig dybe Storf Sø over for Gymnastik- og Idrætshøjskolen. Teglgraven ligger mod nordvest, hvor der blev gravet ler til brændingen af de tegl, der blev brugt til bygningen af Bisp Gunners gård. Mod nordøst ligger »Overlund Krigshavn«, en branddam, som har båret dette navn i hvert fald siden 1940’erne.

VIBORG GOLFKLUB

På Asmild Sønderhede ligger Viborg Golfklubs baner meget naturskønt med en flot udsigt over Viborg-søerne og byen. Golfbanen er

ASMILD NATUROMRÅDE

Asmild Naturområde er det grønne område sydøst for Viborg, som i store træk afgrænses af Overlund i nord, Tapdrup og Nørreåen mod øst, Bruunshåb og Mølleåen i syd og Søndersø mod vest. Området er en del af »Den grønne Kvadrant«, og hovedparten er kommunalt ejet. Det tidligere militære øvelsesterræn Klostermarken er statsejet og administreres af Skov- og Naturstyrelsen. Der er desuden en række mindre, privatejede arealer i området.

Det varierede landskab øst for Søndersø er rig på naturoplevelser. Klostermarkens åbne græsklædte bakkedrag løfter sig op mod Broddingbjerg. Søndermølle Å snor sig fra Søndersø til Bruunshåb gennem lave enge omgivet af bakker med lyng og egekrat. Fra Bruunshåb kan du følge det gamle jernbanespor, hvor der nu er anlagt en vandre- og cykelsti langs skovbrynet til Vibæk Mølle. På turen er der en storslået udsigt mod øst, hvor Nørreåen flyder dovent gennem frodige enge på sin vej mod Gudenåen og Randers Fjord. I dalen bag Vibæk Mølle findes vådområder med kilder og væld, og en sti fører fra parkeringspladsen gennem den smukke Skovsgård Skov med bøg, eg og hassel.

et godt eksempel på, hvordan golfbaner kan passes ind i naturen. Banearealerne er omgivet af skov på flere sider og har vandhuller og mindre egekrat spredt i området. Blandt andet rådyr ses ofte græsse på banerne. Der kan spilles på banerne det meste af året, og gæstespillere er velkomne. Publikum har lov til at færdes på stierne på banens område. Vær dog opmærksom på spillerne – en vildfaren golfkugle kan være farlig.

SKOVENE

Mellem Broddingbjerg og Viborg Sø-Camping ligger en meget kuperet lille skov med mange forskellige træarter. Skoven, som strækker sig fra Broddingbjerg til Bruunshåb, domineres i vest af ege- og bævreaspkrat, som er opstået ved gradvis tilgroning af hedearealer på de stejle skrænter og slugter, mens den i øst overvejende består af plantet nåle- og løvskov. Denne østlige del af skoven blev tilplantet af Bruunshåb Papfabrik, primært mellem 1930 og 1960. Den kaldes derfor lokalt også for »Papskoven«. Skovsgård Skov længst mod øst var indtil 1942 ejet af herregården Skovsgård, og Viborg Kommune overtog skoven i 1986. Skoven, som er kendetegnet ved et meget kuperet terræn med mange væld i de dybe slugter, er en varieret skov præget af mange træarter og en rig vegetation af urter og blomster.

BRUUNSHÅB GAMLE PAPFABRIK

Med Bruunshåb Klædefabrik, 1820-1913, i Mølleådalen sydøst for Viborg ved Åle Mølle, skabte slægten Bruun Midtjyllands første tekstilindustri. De tunge vandhjul trak avancerede spinde- og vævemaskiner, og i hundredvis af arbejderfamilier slog sig ned i småhuse i den naturskønne fabriksdal.

Geologisk er området præget af samspillet mellem morænefladerne på Sønderhede og Klostermarken, Nørreåens og Viborg-søernes tunnel-dale og erosionsdalen, som Mølleåen løber i.

VIBORG-SØERNE

I den tidlige middelalder var de søer, Søndersø og Nørresø, adskilt af en lang tange. Da Erik Menved i 1313 byggede borgen på Borgvold, eller måske da Søndermølle blev anlagt, blev vandet opstemmet, og vandstanden steg med omtrent to meter. Tangen blev herved oversvømmet, og de to søer kom til at hænge sammen. Det bevrkede, at vejen til Asmild og bebyggelsen ved søbredden gik tabt. I mange hundrede år var det nødvendigt at sejle over søerne eller tage nord om Nørresø. Først i begyndelsen af 1800-tallet blev der lavet en permanent forbindelse over søerne, da ejeren af Asmild Kloster i 1805 fik tilladelse til færgefart. I 1812 byggede fabrikant Bertel Bruun en træbro, som forbandt »Salonhalvøen« på vestsiden med den modsatte bred, og det kostede bropenge at komme over. I 1855 blev den nuværende dæmning og den nye Randersvej taget i brug.

ASMILD KIRKE

Asmild Kirke er fra omkring 1000-tallets slutning. Oprindelig var den treskibet med to tårne og sideskibe. Gennem flere århundreder tilhørte den biskoppen i Viborg, og under borgerkrigene i 1100-tallet blev biskop Eskild dræbt foran højalteret i kirken. En mere fredelig tid begyndte, da nonner fra augustinerordenen byggede kloster ved kirken, og bispegården flyttede op på bakken på Klostermarken, øst for kirken. Her boede biskop Gunner, som skrev fortalen til Jyske Lov. En statue af Bisp Gunner ved Asmild Kirke er skabt af billedhuggeren Erik Heide. Bispegårdens placering markeres i dag med en lille lund af asketræer. Der er i dag stiftet et Bisp Gunners Gilde, der hvert år på Vor Frue dag (den 15. august) holder et arrangement til minde om Bisp Gunner. I våbenhuset i Asmild Kirke findes en runesten, som blev fundet i tårnfundamentet i 1950. Stenen er sat af Thorgund, Thorgot Thjodulvssøns datter, efter sin mand Bose, som har hørt til den indflydelsesrige jyske Thrugot-slægt.

ASMILD KLOSTERHAVE OG KLOSTERSKOVEN

Haven ligger ved foden af Asmild Kirke, hvor der i middelalderen lå en klosterhave. Den blev anlagt i 1998, skænket af Dansk Planteskole-ejerforening ved foreningens 100-års jubilæum. Haven har fire afsnit med læge- og krydderurter, som munke og nonner dyrkede ved klostrene i 1100-, 1200-, 1300- og 1400-tallet. Fire æbletræer i haven symboliserer den tidligere abildgård syd for haven. Hvor abildgården lå, er anlagt en dåbslund, hvor Asmild Kirke hvert år planter et paradisæbletræ sammen med børn døbt i kirken.

Da klædeproduktionen blev urentabel, blev stedet fra 1920 til Bruunshåb Papfabrik, der ligesom den tidligere klædefabrik udnyttede åens vand i produktionen. Den gamle papfabrik var i brug, indtil der i 1967 opførtes en ny fabrik med moderne maskiner ikke langt fra den gamle fabrik. De gamle maskiner blev stående i fabriksbygningerne ved åen, og i 1989 åbnede et arbejdende fabriksmuseum, hvor der stadig produceres pap som i gamle dage. Bygningerne rummer også udstillinger og aktiviteter, blandt andet papsnedkeriet, hvor du kan fremstille ting af det lokalt producerede pap.

NØRREÅEN

Nørreåen har sit udspring i Hald Sø og fortsætter gennem Vedsø videre mod øst. Efter 40 km munder den ud i Gudenåen kort før Randers. Åen har et meget lille fald, ca. 4 meter fra Bruunshåb til Randers. I ældre stenalder var den pågældende strækning en fjordarm, som dannede forlængelse af den nuværende Randers Fjord. Navnet Pramhusvej minder om tiden, hvor Nørreåen blev anvendt til pramfart, som fragtede stykgods, kornvarer og tørv fra Bruunshåb til Randers. Fabrikant Johannes Bruun anlagde i 1830 ved Vibæk Mølle en ladeplads, hvorfra der jævnligt var pramsejladis til Randers.

MØLLERNE

Åle Mølle var i ældre tid kormølle. Møllen omdannedes senere til industrianlægget i Bruunshåb.

På **Vibæk Mølle** indrettede Søren Wistoft en af Danmarks første landbrugsmaskinfabrikker, som udnyttede den beskedne vandkraft i Vibækken, der løber ud i Nørreå. Fabrikken blev kendt og fik præmie på den store industriudstilling i Århus i 1876. Da Wistoft døde, solgte hans

Klosterskoven er resterne af haven og parken omkring Asmild Kloster. Skoven ligger langs Søndersø fra Kloster Allé og sydpå. Den blev tidligt åbnet for byens borgere og er Viborgs ældste lystanlæg.

NORDISK PARK

En landskabspark, som blev anlagt i perioden 1994 til 1997 på et areal ved Søndersøs østside mellem Viborg Handelsskole og Gymnastik- og Idrætshøjskolen. Viborgs fire nordiske venskabsbyer, Lund (Sverige), Hamar (Norge), Borgå (Finland) og Dalvik (Island), har givet forslag til hver sit område, hvor der er planter og landskabslementer fra venskabsbyen

enke fabrikken og møllen til Asmild-Tapdrup Kommune, og stedet blev indrettet til fattiggård.

Subæk Mølle. De frodige kildevæld i bakkerne øst for Vibæk gav vand nok til denne lille mølle. Midt i 1800-tallet var her papirfabrik, og endnu efter 2. Verdenskrig mølleri. I dag bruges møllehuset ved dammen til beboelse.

Søndermølle, ved udløbet fra Søndersø, blev opført som kormølle allerede i middelalderen, og tilhørte dengang Asmild Kloster. I begyndelsen af 1800-tallet blev vandkraften i åen taget i industriens tjeneste, idet der også blev indrettet klædevalkeri og benmelsfabrik i møllen. I 1890 blev Søndermølle ombygget til uldspinderi. Spinding af dansk uld fortsatte helt frem til 1988, hvor Viborg Kommune købte og istandsatte møllen, som nu er Kultur – og Naturcenter.

FORTIDSMINDER

I området ligger en række markante gravhøje, f.eks. Gammeljordhøj, Krathøje, Gadelamshøj samt gravhøjen på Broddingbjerg. Navnet på Gadelamshøj stammer formentlig fra, at det var her beboerne fra Asmild brændte blus og holdt majfest Valborgs aften (1. maj). Under festen fik hver karl tildelt en »majbrud« eller et »gadelam« blandt pigerne.

En figur af en frugtbarhedsgud fra bronzealderen, »Broddingbjergmanden«, blev i 1888 fundet i Broddingbjerg Mose, som ligger umiddelbart nord for golfklubbens klubhus. Der ses i området flere markante spor af gamle vejforløb i form af hulveje, tydeligst i skellet mellem golfbaneområdet og Bruunshåb Skovene.